

A. S. Neill: A fiatalok bűnözése

március 1, 2013

(részlet a *Summerhill – a pedagógia csendes forradalma* c. könyvéből)

Manapság, az elharapózó kegyetlen, lőfegyveres és bokszeres támadások közepette, a hatóságok nem tudnak mit kezdeni a fiatalok bűnözésével, és láthatóan bármit megtennének, hogy visszaszorítsák. Az újságokból már megismerhettük azt az új módszert, amellyel kezelni kívánják a problémát. Kemény módszer: a fiatalokat javítóintézetekbe küldik, ahol megerőltető gyakorlatozásokon kell részt venniük. Aki ellóg, az szigorú büntetésben részesül. A képen, amelyet láttam, a fiúk hatalmas rönkökkel a vállukon gyakorlatoztak. Az ilyen elnyomó rendszerű helyeken szemmel láthatóan nincsenek jogok.

Elismerem, hogy néhány, ebben a pokolban eltöltött hónap elrettenthet pár potenciális bűnözőt. De az ilyen kezelések soha nem érik el a valódi okokat. S ami még ennél is rosszabb, ez a durva bánásmód a legtöbb kamaszból gyűlöletet vált ki, s a társadalom örök ellenségeivé teszi őket.

Több mint harminc évvel ezelőtt Homer Lane az ő Little Commonwealthnek nevezett reformintézetében végzett munkájával bebizonyította, hogy a fiatalok bűnözőket a szeretet és a gyerekek oldalán álló tekintély képes meggyógyítani. Lane a londoni bíróságról vitt magával fiúkat és lányokat – antiszociális, nehezen kezelhető fiatalokat, akik büszkék voltak rá, hogy csirkefogóként, tolvajként és banditaként ismerik őket. Ilyen „javíthatatlan” gyerekek érkeztek a Little Commonwealthbe, egy önkormányzattal működő közösségbe, ahol szeretetteljes elfogadásban részesültek. Ezekből a fiatalokból fokozatosan tisztességes, becsületos állampolgárok lettek,

akikből sokat a barátaimként tartok számon.

Lane zseniálisan megértette és kezelte a bűnöző gyerekeket. Azért tudta meggyógyítani őket, mert folyamatosan szeretetet és megértést mutatott feléjük. Minden egyes bűncselekménynél a rejtett indítékot kereste, mert meg volt győződve arról, hogy minden bűntény mögött egy kívánság rejlik, amely eredetileg jó volt. Azt tapasztalta, hogy a gyerekekkel fölösleges a beszélgetés, csak a tettek számítanak. Úgy tartotta, hogy ha egy gyereket meg akarnak szabadítani valamely _negatív szociális tulajdonságától, akkor hagyni kell, hogy kiélje a vágyait. Egyszer a gondozása alatt álló-egyik fiatal, akit Jabeznek hívtak, annak a dühös kívánságának adott hangot, hogy össze akarja törni a teásasztalon a csészéket és csészealjokat. Lane átnyújtott neki egy piszkavasat, hogy tegye meg azzal. Jabez meg is tette de a rákövetkező napon felelősségteljesebb és jobban fizető munkát kért Lane-től, mint amivel előtte foglalkozott. Lane megkérdezte, hogy miért akar jobban fizető munkát. „Mert ki akarom fizetni a csészéket és a tányérokat” – felelte Jabez. Lane magyarázata szerint, a csészék összetörésével Jabez sok gátlásától és belső konfliktusától megszabadult. Az, hogy életében először egy tekintély bátorította arra, hogy zúzzon szét valamit és így megszabaduljon a haragjától, nyilvánvalóan jótékony érzelmi hatással volt rá.

Homer Lane Little Commonwealthének bűnözői mindannyian városi nyomornegyedekből jöttek, de nem tudok róla, hogy bármelyikük is visszatért volna a bűnözéshez. Lane módszerét én a szeretet módszerének nevezem; a bűnözőnek-pokol-jár” módszert pedig a gyűlölet módszerének. S mivel a gyűlölet még senkit sem gyógyított ki semmiből, a ebből arra következtetek, hogy a gyötrelmes módszer sem fog egyetlen fiatalot sem hozzásegíteni ahhoz, hogy társas lényé válják.

Ugyanakkor azt is tudom, hogy ha ma bíró lennék, és egy kemény, mogorva bűnözővel kellene foglalkoznom, zavarba jönnék, hogy mit tegyek vele. Mert ma Angliában nincs olyan

javítóintézet, mint Lane Little Commonwealthe volt, ahova elküldhetném, mondom ezt szégyenkezve. Lane 1925ben halt meg, és a mi hatóságaink itt, Angliában, semmit sem tanultak ettől a figyelemre méltó embertől.

Mindazonáltal az elmúlt években a mi derék nevelőtisztjeink őszintén igyekeznek, hogy megértsék a bűnelkövetőket. A pszichiáterek, annak ellenére, hogy a jogászok, rendkívül ellenségesen viszonyulnak hozzájuk, szintén sokat tettek azért, hogy megértsék a közvéleménnyel, a bűnözés nem rosszindulatból ered, hanem a betegség egy formája, ami együttérzést és megértést igényel. A jelenlegi történések a szeretet és nem a gyűlölet felé haladnak, tehát a megértés irányába a bigott, erkölcsi értetlenség helyett. Lassú folyamatról van szó. De a lassú víz is partot mos, és idővel az ár egyre szélesebb lesz.

Tudomásom szerint még senki sem bizonyította azt, hogy valakit az erőszak, a kegyetlenség vagy a gyűlölet tett volna jóvá. Hosszú pályafutásom alatt sok problémás gyerekekkel foglalkoztam, akik közül volt jó néhány bűnöző is. Láttam, hogy, mennyire boldogtalanok és gyűlölettel teltek voltak, mennyire leértékelték magukat, és milyen érzelmi kuszaság volt bennük. Arrogánsak és tiszteletlenek voltak velem, mert én tanár vagyok, apapótlék ellenség. Kénytelen voltam. együtt élni felfokozott gyűlöletükkel és gyanakvásukkal. De itt, a Summerhillben, ezek a potenciális bűnözők egy önkormányzati közösségben kormányozzák magukat; szabadon játszhatnak és tanulhatnak. Ha lopnak, esetleg még jutalmat is kapnak. Soha nem prédikálnak nekik, soha nem kell félniük a tekintélytől – sem a földitől, sem az égitől.

Néhány rövid év után ugyanezek a gyűlölettel telt gyerekek boldog, társas lényekként mentek ki a világba. Tudomásom szerint azok a fiatalok, akik legalább hét évet töltöttek a Summerhillben, nem kerültek börtönbe, nem erőszakoltak meg senkit és nem váltak antiszociálissá. Nem én gyógyítottam meg őket. A környezet gyógyítja meg őket –

mert a summerhilli közeg bizalmat, biztonságot, megértést sugároz, nem hibáztat és nem ítél el.

A summerhilli gyerekekből nem lesznek bűnözők vagy gengszterek, miután elhagyják az iskolát, mert itt szabadon és félelem nélkül kiélhetik bandita-korszakukat, félelem, büntetés és erkölcsi leckéztetés nélkül. Hagyják őket, hogy kinőjék az egyik korszakukat, majd természetesen lépjenek át a következőbe.

Azt nem tudom, hogy egy felnőtt bűnöző hogyan reagálna a szeretetre. Szinte biztos vagyok benne, hogy egy gengsztert nem gyógyítana meg, ha a lopásáért megjutalmaznák, ahogy abban is meglehetősen biztos vagyok, hogy a börtönbüntetés sem gyógyítja meg őket. Az ilyen kezelés csak a nagyon fiataloknál vezethet sikerre. De a szabadság egy kiskorú bűnözőből viszonylag későn, akár tizenöt éves korában is jó állampolgárt csinálhat.

Summerhillben volt egy tizenkét éves fiú, akit sok iskolából kicsaptak, mert antiszociálisan viselkedett. Nálunk ugyanebből a fiúból boldog, kreatív, szociális gyerek lett. Egy javítóintézet tekintélye tönkretette volna. Ha a szabadság képes megmenteni a rendkívül problémás gyereket, akkor mit tehetne azért a sok millió „normális” gyerekért, akik a családi tekintély alatt roskadoznak?

A tizenhárom éves Tommyval komoly problémák voltak: lopott és destruktívan viselkedett. Egyszer a szünidőben nem tudott hazamenni, úgyhogy magunknál tartottuk az iskolában. Két hónapon át ő volt az egyetlen gyerek Summerhillben. Teljesen normálisan viselkedett. Nem kellett előle elzárunk az ételt vagy a pénzt. De amint visszatért a bandája, máris portyára vezette a srácokat a kamrába – ami azt bizonyítja, hogy a gyerek más egyénként, és megint más a csoport port tagjaként.

A javítóintézetek tanárai azt mondják, hogy az antiszociális fiatalok gyakran alacsonyabb intelligenciaszinttel

rendelkeznek a normálisnál.. Hozzátenném, hogy érzelmi intelligencia tekintetében is. Volt idő, amikor azt gondoltam, hogy a bűnöző gyerek okos, tele van kreatív energiával, ami kénytelen antiszociális úton megnyilvánulni, mert nincs rá mód, hogy pozitívan élje ki ezeket az energiáit. Fel kell tehát szabadítani a gátlásait és a fegyelmezés alól, gondoltam, és minden valószínűség szerint okos, kreatív, sőt briliáns gyerekké válik. Tévedtem, sajnos tévedtem. Miután éveken át éltem és foglalkoztam mindenféle bűnözővel, azt be kellett látnom, hogy, ezek túlnyomórészt átlag alatti képességekkel rendelkező gyerekek. Egyetlenegy fiú jut eszembe, aki a későbbiekben nevet szerzett magának. Igen sokan kigyógyultak az antiszociális és tisztességtelen viselkedésből, és később hétköznapi állásokban helyezkedtek el. Azonban egyikükből sem lett kiemelkedő tudós vagy kitűnő művész, ügyes mérnök vagy tehetséges színésznő. Miután megszabadultak antiszociális késztetésüktől, láthatóan nem maradt egyéb, mint az unalom, amitől idegen az ambíció.

Ha egy fiatal kénytelen megmaradni a rossz környezetben, tudatlan szülőkkel, akkor esélye sincs rá, hogy kiélhesse antiszociális késztetéseit. Ha megszüntetnék a szegénységet és a nyomornegyedeket, s ha egyúttal kiküszöbölnék a szülői tudatlanságot is, akkor a javítóintézetek népessége azonnal megcsappanna.

A fiatalok bűnözését végső soron csak úgy lehet kezelni, ha a társadalmat kigyógyítják az erkölcsi bűnözésből és az azzal együtt járó erkölcstelen közömbösségből. Kötelességünk állást foglalni. Vagy a pokol gyűlöletével kezeljük a bűnöző kiskorúakat, vagy a szeretet módszerével.

Engedjék meg, hogy néhány pillanatra abba a tévhitbe ringassam magam, hogy én vagyok az oktatásügyi miniszter, és teljhatalommal bírok az oktatás terén. Hadd vázoljak egy általános programot, egy kísérleti „ötéves tervet” az iskolák számára.

Miniszteri minőségemben eltörölnék minden úgynevezett javítóintézetet, és helyette közösségi oktatási kolóniákat vezetnék be az egész országban. Rögvest felállítanék egy speciális képzési központot a tanároknak és a gyerekeket gondozó háziasszonyoknak, akik ezeken a helyeken dolgoznának. Minden egyes kolónia kizárólag önkormányzattal működne. A dolgozóknak nem lennének speciális előjogaik. Ugyanaz az étel és fűtés járna nekik is, mint a növendékeknek. A növendékek dékek pénzt kapnának bármilyen elvégzett közösségi munkáért. A kolónia jelszava a szabadság lenne. Nem lenne helye semmiféle vallásnak, moralizálásnak vagy tekintélynek.

Kizárnám a vallást, mert a vallás prédikál, kioktat, erkölcsileg javítani akar és elnyomni. A vallás bűnt hirdet ott, ahol az nem is létezik. Hisz a szabad akaratban, pedig azoknak a gyerekeknek, akik kényszereik rabjai, nincsen szabad akaratuk.

A vallásos befolyásolás helyett az érzelmek befolyásolását támogatnám, a szeretetet, s kiiktatnék mindent, ami kegyetlen és igazságtalan. Csakis egy módon lehet megvalósítani ezt az eszményt a kolóniában – ha a gyerekeket, amennyire csak lehet, békén hagyjuk, és megszabadítjuk őket a rájuk kényszerített tekintélytől, a gyűlölettől és a büntetéstől. Tapasztalatból tudom, hogy más módszer nem létezik.

A tanárokat megtanítanák rá, hogy a gyerekekkel egyenrangúként, nem pedig a feletteseikként bánjanak. Nem élnének a védekező méltóság és a szarkazmus eszközeivel. Nem keltenének félelmet. Olyan férfiak és nők lennének, akiknek végtelen a türelme, képesek messze előre látni és tudnak bízni a végsősikerben.

Bár a jelenlegi társadalom nem engedné meg a fiataloknak, hogy szerelmi életet éljenek, a nemek keveredésének sok pozitív hatása lenne a gyengédség, a természetes jó modor, a másik nem szükségszerű megismerése és kevesebb pornográfia és bámészkodó vihogás.

A dolgozók elsősorban bizalmat sugároznának a gyerekek felé. Nem tolvajokként és destruktív lényekként kezelnék őket, hanem olyan emberekként, akiknek kijár a tisztelet. Ugyanakkor fontos lenne, hogy a dolgozók legyenek realisták, akik nem becsülik túl egy gyerek erejét példának okáért egy tolvajt nem neveznek ki a kolónia karácsonyi pénztárosának. A testület mindig ellent kell, hogy álljon a csábításnak, hogy kiolttassa a gyerekeket, tudva, hogy a tettek sokkal inkább számítanak, mint a szavak. Elvárnák tőlük, hogy minden egyes delikvens történetét ismerjék, minden részletével együtt.

Az intelligenciatesztekre kevés hangsúly esne a kolónián. Az intelligenciatesztek nem mutatják ki a gyerekekben rejlő igazi lehetőségeket. Nem értékelik kellőképpen az érzelmeket, a kreativitást, az eredetiséget és a képzelőerőt.

A hely hangulata inkább emlékeztetne egy kórházéra, mint egy intézményére. Ugyanúgy, ahogy egy orvos sem erkölcsi kérdésként kezeli a szifiliszos beteget, a mi személyzetünk sem morális alapon viszonyulna a bűnözésnek nevezett betegséghez. A kolónia csakis abban különbözne egy kórháztól, hogy általában nem adnának ki gyógyszereket vagy kábítószereseket még a pszichére hatókat sem. A gyógyulást kizárólag a környezet őszinte szeretete eredményezné. A testületnek bizonyítania kéne továbbá, hogy őszintén hisz az emberi természetben. Biztos, hogy lennének kudarcok, és gyógyíthatatlan esetek is – a társadalomnak az ilyenekkel is számolnia kell. De csak kevés kudarcos eset lenne, mert a többség reagálna a szeretetre, a toleranciára és a bizalomra.

A kétkedőknek mindig elmesélném Homer Lane történetét arról a bűnöző fiúról, akit Lane a londoni fiatalok bíróságán ismert meg. Lane egy egyfontos bankjegyet adott neki, hogy abból vegyen menetjegyet a szomszédos városba. Biztos volt benne, hogy a fiú pontosan meg fogja adni neki a visszajáró pénzt. Így is lett.

A kétkedőket mindig emlékeztetném az amerikai

börtönfelügyelőre, aki az egyik életfogytiglanost New Yorkba küldte, hogy vegyen meg néhány új gépet a börtön cipőkészítő műhelye számára. A rab visszatért a vásárolt gépek számlájával együtt. A felügyelő megkérdezte: „Miért nem ragadtad meg az alkalmat, és léptél meg New Yorkban?” Az elítélt megvakarta a fejét: „Nem tudom, felügyelő úr. Talán azért, mer’ megbízott bennem.”

A börtönök és a büntetések fabatkát sem érnek ahhoz képest, amit az jelent, ha bizalommal vannak egy ember iránt. Ez a bizalom azt jelzi a bajban lévő embernek, hogy valakitől szeretetet kap és nem gyűlöletet.